

A
GULNER GYULA
ÁLTALÁNOS ISKOLA

ERKÖLCSTAN
HELYI TANTERVE
5-8. ÉVFOLYAM

2015.

Célok és feladatok

Az erkölcsstan alapvető *feladata* az erkölcsi nevelés, a gyerekek közösséghez való viszonyának, értékrendjüknek, normarendszerüknek, gondolkodás- és viselkedésmódjuknak a fejlesztése, alakítása. Legfontosabb pedagógiai célja ezért az értékek közvetítése, valamint az, hogy társadalmunk közös alapvető normái egyre inkább a tanulók belső szabályozó erőivé váljanak.

Az erkölcsstannak magába kell foglalnia az ember minden fontos viszonyulását – önmagához, társaihoz és közösségeihez, környezetéhez és a világhoz –, mert ezek alapozzák meg azt az értékrendet, amelyre az ember döntései során támaszkodhat.

Cél, hogy a foglalkozások azonos erővel hassanak a különböző szociális körülmények között élő, kulturális és etnikai szempontból eltérő csoportokhoz tartozó gyerekek fejlődésére.

Az erkölcsi nevelés kiemelt *célja* a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, az európai civilizációban általánosan elfogadott erkölcsi értékek tanulmányozása és ezek alkalmazása a mindennapokban – azzal a szándékkal, hogy mindez segítségükre legyen a megfelelő életvezetés és értékrend kialakításában, az önálló véleményformálásban, erkölcsi problémáik tudatosításában és a felelős döntéshozatalban.

Az erkölcsstan tanulása során az elemi értékeknek fokozatosan értékrenddé, többé-kevésbé koherens, folyamatosan formálódó meggyőződéseké kell válniuk, amelyek később meghatározó módon befolyásolják a felnőttkori életmódot, életfelfogást és életminőséget.

A *magatartást befolyásoló értékek/erények* egy része személyes jellegű, mivel az énnel és az identitással áll kapcsolatban. Ezeket az értékeket, illetve erényeket az erkölcsstan órákon erősíteni kell.

Az *erkölcsi érzék*, a *lelkiismeret* fejlesztése azt jelenti, hogy képessé tesszük gyermekeinket arra, hogy olyan értékeket erősítsenek meg magukban, amelyek egyszerre igazodnak az alapvető erkölcsi értékekhez, valamint saját és közösségeik érdekeihez, miközben fejlődnek bennük azok a pozitív belső késztetések, amelyek segítenek a jó és a rossz felismerésében, az elkövetett hibák kijavításában.

Értékeken alapuló, *felelős döntés* csak szabadon lehet hozni, aminek előfeltétele az autonómia. Az erkölcsi nevelés kitüntetett célja ezért az önálló és felelős gondolkodás, valamint a tudatos cselekvés kialakulásának elősegítése.

Ugyanilyen fontos jellemzője a felelős magatartásnak az *empátia*, a másik ember helyzetének megértése és átérzése. Az erkölcsi nevelés alapvető feladata ezért a másokkal való törődés, a *szolidaritás* képességének erősítése is.

S végül a felelős cselekvés harmadik elengedhetetlen összetevője az a képesség, hogy elvont, egyetemes nézőpontból is rá tudjunk tekinteni a dolgokra. Ebből a szempontból az erkölcsi nevelés fő feladata az *igazságosság* és a *méltányosság* elvének megértetése és elfogadtatása a gyerekekkel.

A tanítás-tanulásnak személyes tapasztalatokon, reflexiókon és véleményalkotáson kell nyugodnia.

A *pedagógus feladata* nem erkölcsi kinyilatkoztatások megfogalmazása, az erkölcsi jóval kapcsolatos ismeretek vagy egyes értékek verbális hangoztatása, hanem elsősorban a figyelem ráirányítása a különböző élethelyzetek morális vonatkozásaira, a kérdezés, a gondolkodás és az állásfoglalás bátorítása, a szabad beszélgetések, valamint a nézőpontváltást gyakoroltató szerepjátékok és viták moderálása. Nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni – különösen az általános iskolai korosztály esetében –, hogy az eredmény döntő mértékben nem a közlések tartalmán, hanem a közvetítés módján múlik. Egy hiteles felnőtt, akinek értékekkel kapcsolatos nézetei összhangban vannak a tetteivel, csupán a *példája révén* erősebb és maradandóbb erkölcsi hatást tud gyakorolni a gyerekekre, mint mások a szavaikkal.

Mindezzel összhangban az *értékelés* módja is eltér a hagyományos tantárgyi értékeléstől. Az értékelés lehet szöveges vagy érdemjegyben kifejezett. **Értékelhető-értékelendő az egyéni vagy közös feladatokban való részvétel, illetve egy-egy konkrét tevékenység.** Nem irányulhat viszont az értékelés azoknak a személyes vélekedéseknek a minősítésére vagy osztályozására, amelyek értékközpontú kialakítása a tantárgy lényegi funkciója.

ÓRATERV

Heti óraszám: 1-1 óra

Éves óraszám: 37-37 óra évfolyamonként

Évfolyam	Óraszám
5. évfolyam	37 óra
6. évfolyam	37 óra
7. évfolyam	37 óra
8. évfolyam	37 óra

TÉMAKÖRÖK	ÓRASZÁMOK
5. ÉVFOLYAM	
Test és lélek	11 óra
Kapcsolat, barátság, szeretet	13 óra
Kortársi csoportok	13 óra
6. ÉVFOLYAM	
Társadalmi együttélés	13 óra
A technikai fejlődés hatásai	10 óra
A mindenséget kutató ember	14 óra
7. ÉVFOLYAM	
Ki vagyok én, és mi vezérli a tetteimet?	10 óra
Párkapcsolat és szerelem	13 óra
Egyén és közösség	14 óra
8. ÉVFOLYAM	
Helyem a világban	11 óra
Mi dolgunk a világban?	14 óra
Hit, világkép, világnézet	12 óra

Fejlesztési követelmények 5. évfolyamon:

- Az erkölcsstan tanítása során el kell érni, hogy kialakuljon a diákban az előrelátás képessége, mely alapja a másokért való felelősségvállalásnak, majd a környezettudatos életmód kialakulásának.
- Valósuljon meg a demokráciára való nevelés alapjainak lerakása.
- Példákon keresztül bemutatva ismerje meg a társas konfliktusok, problémák erőszakmentes, morálisan elfogadható kezelésének módjait.
- Alakuljon ki a tanuló életkorának megfelelő szociális érzékenysége, érezzen empátiát másokkal szemben egy adott szituációban.
- Meg kell erősíteni a diákcsoport tagjai közti kommunikációs és közösségi technikákat – rámutatva a hagyományosan kialakult és elfogadott viselkedési, illemtani szabályokra is.
- Alakuljon ki a tanulóban, hogy minden tetteinek vannak következményei – önmagára és esetleg másokra nézve is. Ennek figyelembevétele legyen automatikus minden megnyilvánulásában.
- A tantárgynak el kell érnie, hogy tudatosuljon a tanulóban „a más az nem automatikusan rosszabb” elve.

Belépő tevékenységformák:

- a. Információgyűjtés különböző jellegű adathordozókból, ezek megbeszélése
- b. Szerepjáték – és a tapasztalatok kiértékelése
- c. Szabad beszélgetés, csoportos témafeldolgozás
- d. Tények, szöveges információk ábrázolása különböző módon - tanári irányítással létrehozott önkifejező alkotás
- e. Vita és kérdezés
- f. Iskolai, kisebb közösségi hagyományok ápolása
- g. Szemelvények és példák gyűjtése a környezetet veszélyeztető folyamatokról, megfigyelés-elemzés
- h. Egyszerű szituációs gyakorlatok
- i. Rövid, irányított kiselőadás, előre megadott témában vitaindító felvezetésként.

5. évfolyam

Éves óraszám: 37 óra

Témakörök	Tartalmak	11 óra
Test és lélek	<p><u>Fejlődés és szükségletek</u> Hogyan változtak testi, lelki, szellemi tulajdonságaim az évek során? Mire van szükség ahhoz, hogy a testem jól fejlődjön? Mi kell a lelkem és az értelmem fejlődéséhez? Melyek az ember legfontosabb fizikai, lelki és szellemi szükségletei? Miben térnek el egymástól a gyerek, a felnőtt és az idős ember szükségletei? Miben különbözik egy ember az összes többi élőlénytől, és miben hasonlít rájuk?</p> <p><u>Egészség és betegség</u> Milyen az egészséges ember? Hogyan kerülhet veszélybe és hogy védhető meg az egészség? En egészségesen élek? Van olyan szokásom, amelyen jó lenne változtatnom az egészségem érdekében? Miben különbözik egy beteg ember az egészségestől? Hogyan és miért betegedhet meg valaki? Mi változik meg ettől az életében? Milyen az, amikor én beteg vagyok?</p> <p><u>Fogyatékoság</u> Milyen képessége hiányozhat annak, aki valamilyen téren fogyatékos? Vannak-e olyan speciális képességeik a fogyatékkal élőknek, amelyekben ügyesebbek másoknál? Mi a különbség a fogyatékoság és a betegség között? Hogyan alakulhat ki ilyen állapot? Miben és hogyan akadályozza a fogyatékkal élő embereket állapotuk a hétköznapi tevékenységekben? Hogyan lehet elhárítani vagy csökkenteni ezeket az akadályokat? Hogyan lehet egy fogyatékkal élő gyereket támogatni az osztályban? Mit tanulhatnak az ép gyerekek fogyatékkal élő társuktól? Élhetnek-e teljes értékű életet a fogyatékos emberek?</p> <p><u>Ép testben ép lélek?</u> Milyen a jó és milyen a rossz lelkiállapot? Milyen lehet a lélek, amikor sérült vagy beteg? Milyen jelei vannak ennek? Hogyan őrizhetjük meg a lelki egészségünket? Lehet-e beteg lélek ép testben, és beteg vagy fogyatékossgal élő testben ép lélek? Mi minden befolyásolhatja ezt?</p> <p><u>Egy belső hang: a lelkiismeret</u> Mi minden hat a döntéseinkre? Mi a lelkiismeret, és miből érezzük a jelenlétét? Hogyan hat a tetteinkre? Mi történik, amikor hallgatunk rá, s mi történik, amikor nem?</p>	
Kulcsfogalmak / fogalmak	Testi tulajdonság, lelki tulajdonság, szellemi képesség, szükséglet, fejlődés, egészség, betegség, fogyatékoság, lelkiismeret, szándék, döntés.	

Témakörök	Tartalmak	13 óra
Kapcsolat, barátság, szeretet	<p><u>Kapcsolataim</u> Kikkel tartok szorosabb vagy lazább kapcsolatot? Kihez mi fűz, és milyen mélységűek ezek az érzések? Mi tesz vonzóvá és mi tesz ellenszenvéssé valakit? Milyen módon lehet elnyerni valakinek a rokonszenvét? Milyen eszközöket nem szabad vagy nem érdemes használni ennek során? Miért?</p> <p><u>Baráti kapcsolatok</u> Lehetnek-e a barátoknak titkaik egymás előtt? Mit jelent az, hogy őszinték vagyunk valakihez? Megengedhető-e a hazugság a barátok között? Csak szavakkal lehet hazudni vagy más módon is? Mit jelent a barátságban a másik tisztelete? Hogyan tudják segíteni egymást a barátok? Mi az, amivel fájdalmat tudnak okozni egymásnak? Hogyan lehet bocsánatot kérni és megbocsátani? Van-e olyan vétség, ami megbocsáthatatlan?</p> <p><u>A kapcsolat ápolása</u> Milyen formái vannak a szeretet kimutatásának és a figyelmességnek? Milyen szerepe van a kapcsolat ápolásában a személyes találkozásoknak, a telefonnak, az internetnek és a közös programoknak? Milyen problémák és milyen konfliktusok zavarhatják meg a barátságot? Hogyan lehet feloldani ezeket?</p>	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Barát, ismerős, rokonszenv, ellenszenv, barátság, őszinteség, hazugság, szerelem, tisztelet, közömbösség, harag, fájdalom, megértés, sértés, megbocsátás, konfliktus.	
----------------------------	--	--

Témakörök	Tartalmak	13 óra
Kortársi csoportok	<p><u>Közösségeim</u> Milyen csoportokhoz tartozom? Mi változott ezen a téren az utóbbi időben? Milyen okai vannak a változásnak? Melyik csoporthoz mennyire kötődöm, és miért?</p> <p><u>A mi csoportunk</u> Melyik csoportomban érzem a legjobban magam, és miért? Mi minden kapcsolja össze a csoport tagjait? Milyen közös tevékenységeink, jeleink, szokásaink és szabályaink vannak? Egyenrangú-e mindenki a csoportban, vagy van-e valamilyen különbség a tagok között?</p> <p><u>Mások csoportjai</u> Milyen más csoportok vannak körülöttem, amelyekbe nem tartozom bele? Milyennek látom e csoportok tagjait? Mit tudok róluk? Valóban különböznek-e a tagjaik a mi csoportunk tagjaitól? Ha igen, miben? Mi az oka annak, ha valakit vagy valamilyen csoportot idegennek érzünk? Mi mindenben különbözhet tőlünk egy idegen? Válhat-e baráttá, aki korábban idegen volt? Ha igen, milyen módon? Ha nem, miért nem?</p> <p><u>Konfliktusok a csoportban</u> Milyen problémák és milyen konfliktusok fordulhatnak elő a csoportokon belül? Hogyan lehet ezeket megoldani, és mi történik, ha nem sikerül? Mi történik, ha valaki véletlenül vagy szándékosan kárt okoz a csoport többi tagjának? Mit fejez ki a büntetés, milyen elfogadható és el nem fogadható módjai vannak a bűnhődésnek? Mitől függ, hogy helyre lehet-e hozni a vétséget? Lehet-e valaki egyszerre két egymással vetélkedő csoport tagja? Ha igen, hogy oldható ez meg? Ha nem, miért nem?</p>	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csoport, közösség, összetartás, beilleszkedés, idegen, kirekesztés, általánosítás, előítélet, hiba, vétség, bűn, megbocsátás, jóvátétel, felelősség.
----------------------------	---

A továbbhaladás feltételei:

- A tanuló reális képzetel rendelkezzon saját testi és lelki egészségének fontosságáról, megőrzésének jelentőségéről.
- Ismerje saját helyét a közösségben, és azt, hogy minden tette hatással van másokra, mások tetteire.
- Legyen képes alapvető összefüggések, tendenciák felismerésére és megfogalmazására a kortársi csoportját illetően.
- Ismerje fel, hogy a világ megismerésének többféle útja van, hogy a „másféle az nem rosszabb”, csak szokatlan – adott (kulturális, etnikai,) esetekben.
- Érzékelje, hogy a körülötte lévő emberek sokfélék és fogadja el a testi-lelki-kulturális sokszínűséget.
- Legyen képes elgondolkodni saját személyiségjegyein, törekedjen tetteinek utólagos értékelésére.
- Érezze fontosnak a közösséghez való tartozást, legyen képes elfogadni és átlátni a közösségi normákat.
- Fogadja nyitottan a sajátjától esetlegesen eltérő véleményeket.
- Ismerje a korosztályának megfelelő kulturált viselkedési- és kommunikációs formákat.

6. évfolyam

Évi óraszám: 37 óra

Fejlesztési követelmények 6. évfolyamon:

- El kell érni, hogy helyes viszonyrendszer, értékhierarchia alakuljon ki a tanulóban az anyagi javak és a pénz függvényében.
- Valósuljon meg az érdek- és értékkonfliktusok helyes felismerése, feldolgozása módjainak megismerése.
- Példákon keresztül bemutatva kell a károk enyhítéséről, a jó visszaállításának lehetőségéről való gondolkodást elsajátítani.
- Alakuljon ki a tanuló alapvető szociális érzékenysége
- Alakuljon ki a tanulóban, a más emberek hitvilágának elfogadása, tisztelete.
- A tantárgynak el kell érnie, hogy környezettudatos gondolkodásra legyen képes a tanuló.
- A tanulóknak tisztelnie kell saját és a mások tulajdonának sérthetlenségét.

Belépő tevékenységformák

- a. Információgyűjtés különböző jellegű adathordozókból, ezek páros és csoportos megbeszélése
- b. Szerepjáték – és a tapasztalatok páros és csoportos kiértékelése
- c. Szabad beszélgetés, csoportos témafeldolgozás
- d. Tények, szöveges információk ábrázolása, különböző módon létrehozott önkifejező alkotások készítése és véleményezése
- e. Vita és kérdezés
- f. Iskolai, kisebb közösségi hagyományok ápolása, ismertetése
- g. Digitális adathordozón bemutatott információk értékelése, a jellemző adatok csoportosítása
- h. Egyszerű szituációs gyakorlatok

Témakörök	Tartalmak	13 óra
Társadalmi együttélés	<p><u>Etnikai közösségek</u> Milyen népcsoportok élnek hazánkban, illetve a környékünkön? Kik vannak többségben az országban, és kik alkotják a kisebbséget? Én hová tartozom? Mit tudunk a magyarországi kisebbségi népcsoportokról? Milyen sajátos jelképeik, szokásaik, hagyományaik és ünnepeik vannak? Jó-e, ha egy országban többféle nép és többféle kultúra él egymás mellett? Milyen értékek és milyen nehézségek forrása lehet ez a helyzet?</p> <p><u>Vallási közösségek</u> Milyen vallási közösségek működnek Magyarországon, illetve a környékünkön? Melyek alkotják a többséget, és melyek tartoznak a kisebbséghez hazánkban? Mit tudunk róluk? Jó-e, ha egy társadalomban többféle vallási csoport él egymás mellett? Milyen értékek és milyen problémák származhatnak egy térségben a vallási sokszínűségből?</p> <p><u>Társadalmi egyenlőtlenségek</u> Kire mondhatjuk, hogy gazdag, illetve szegény? Minek alapján? Miért alakulnak ki vagyoni különbségek az emberek között? Mennyire függ az egyéntől, hogy milyen anyagi körülmények között él? Elképzelhető-e olyan társadalom, amelyben mindenki egyforma anyagi helyzetben van? Ha lenne ilyen, az igazságos társadalom lenne? Kell-e a gazdagoknak segíteniük a szegényeket? Mikor jogos valakit kedvezményben részesíteni? Hogyan lehet és hogyan nem szabad másokkal szemben előnyösebb helyzetbe jutni?</p> <p><u>Virtuális közösségek</u> Milyen okai lehetnek annak, hogy az interneten gyorsan ki tud alakulni egy virtuális közösség? Milyen előnyei és milyen hátrányai lehetnek az ilyen csoportokhoz való tartozásnak? Mi az, amit nem illik vagy éppen veszélyes közreadni magunkról és másokról egy internetes közösségi oldalon?</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<p>Népcsoport, vallási közösség, többség, kisebbség, szokás, hagyomány, ünnep, társadalom, vagyon, egyenlőség, egyenlőtlenség, igazságosság, igazságtalanság, tisztességes és tisztességtelen előnyszerzés, gazdagság, szegénység, szolidaritás, virtuális közösség.</p>	

Témakörök	Tartalmak	10 óra
A technikai fejlődés hatásai	<p><u><i>Az ökológiai lábnyom</i></u> Milyen kapcsolatban áll egymással az ember és a természet? Miért nem egyforma az emberek ökológiai lábnyoma a Föld minden részén? Mit tehetek a saját ökológiai lábnyomom csökkentése érdekében?</p> <p><u><i>Az ember és a technika</i></u> Hogyan befolyásolja a technika fejlődése az ember életét? Melyek a mai világ legfontosabb technikai eszközei? Hogyan hat ezek jelenléte az egyének és a közösségek életére? Mik az előnyeik, mik a hátrányaik és mik a veszélyeik? Lehet-e függővé válni egy technikai eszköztől?</p> <p><u><i>Enyém, tied, mienk</i></u> Mit tekinthetek a saját tulajdonomnak? Milyen védelem illeti meg a magántulajdont? Lehet-e közös tulajdonom más emberekkel? Hogyan használható és miként védhető meg a közös tulajdon? Kié a köztulajdon? Hogyan használható és miként védhető meg? Mikor lehet és mikor nem közös tulajdont vagy köztulajdont magáncélra használni?</p> <p><u><i>A mozgóképek hatása</i></u> Miért van annyi reklám a tévében és az interneten? Milyen eszközökkel próbálnak meg befolyásolni minket a reklámok? Miért és hogyan hatnak ránk a televíziós filmsorozatok? Hogyan alakítják a reklámok és a tévésorozatok a választásaimat és a véleményemet?</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<p>Ökológiai lábnyom, fogyasztás, technikai eszköz, függőség, magántulajdon, közösségi tulajdon, köztulajdon, visszaélés, média, reklám.</p>	

Témakörök	Tartalmak	14 óra
A mindenséget kutató ember	<p><u>A vallás, mint lelki jelenség</u> Miért gondolja az emberek jelentős része, hogy létezik egy embernél hatalmasabb erő is a világban? Milyen elképzelések alakultak ki különböző kultúrákban erről az erőről? Hogyan próbálnak az emberek kapcsolatba lépni a természetfeletti világgal, és miért fontos ez nekik? El lehet-e képzelni a világot természetfeletti erő létezése nélkül is?</p> <p><u>Vallási közösség és vallási intézmény</u> Milyen keretei, szertartásai és jelképei alakultak ki a természetfeletti erő(k) tiszteletének? Milyen helyeket, könyveket és tárgyakat tartanak szentnek egyes kultúrákban az emberek? A világ vallásai közül melyek vannak jelen a lakóhelyünkön és Magyarországon?</p> <p><u>A tudomány</u> Mit csinálnak a tudósok? Milyen kérdésekre keresik a válaszokat és milyen módon? Vajon mitől függ, hogy találnak-e választ az általuk feltett kérdésekre? Milyen mélységben ismerhető meg a világ? Én milyen kérdéseket tennék fel a világról, ha tudós lennék?</p> <p><u>A művészet</u> Mit csinálnak a művészek? Miért fontos számukra az, amit tesznek? Milyen eszközeik vannak arra, hogy kifejezzék az érzéseiket és a gondolataikat? Miért érdekel olyan sok embert az, amit mások előadnak vagy alkotnak? Bárkiből lehet művész? Hozzám melyik művészeti terület áll a legközelebb és miért?</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<p>Természeti erő, természetfeletti erő, vallás, egyház, templom, szertartás, vallási jelkép, ima, bőjt, zarándoklat, szent könyv, szent hely, tudomány, tudományos megismerés, művészet, művészi alkotás, világkép, világnézet.</p>	

A továbbhaladás feltételei:

- A tanuló gondolkodjon rajta, hogy mit tekint értéknek; tudja, hogy ez befolyásolja a döntéseit, és hogy időnként választania kell még a számára fontos értékek között is.
- Legyen képes különféle szintű kapcsolatok kialakítására és ápolására; lássa saját kapcsolati hálójának a szerkezetét.
- A tanuló érzékelje, hogy a társadalom tagjai különféle körülmények között élnek, legyen képes együttérzést mutatni az elesettek iránt, és lehetőségéhez mértén szerepet vállalni a rászorulóknak segítségében.
- Becsülje meg a neki nyújtott segítséget.
- Ismerje a modern technika legfontosabb előnyeit és hátrányait, és ha kell, legyen képes felismerni magán a függőség kialakulásának esetleges előjeleit.
- Legyen tisztában azzal, hogy a reklámok a nézők befolyásolására törekcsenek, és józan kritikával viszonyuljon a különféle médiaüzenetekhez.

7. évfolyam

Évi óraszám: 37 óra

Fejlesztési követelmények 7. évfolyamon:

- El kell érni, hogy a tanuló olyan élethelyzetekbe kerüljön, ahol önálló, vagy minimum részben önálló döntéseket hozzon.
- Valósuljon meg a magáért és a másokért való felelősségvállalás képességének fejlesztése a tanórákon.
- Alakuljon ki a tanuló életkorának megfelelő mértékben egy adott konkrét témában való eredményes információgyűjtés és csoportosítás képessége a diákban.
- Meg kell erősíteni a tanulóban személyes világvilágképének pozitív, saját személyiségét jó irányban építő elemeit.
- Alakuljon ki a tanulóban, hogy minden döntésének következménye van, mely önmagára is visszahat.

Belépő tevékenységformák

- a. Információgyűjtés különböző jellegű adathordozókból, ezek rendszerezése, értékelése
- b. Szerepjáték – és a tapasztalatok csoportos kiértékelése
- c. Szabad beszélgetés, páros és csoportos témafeldolgozás
- d. Szöveges információk ábrázolása különböző módon, önkifejező alkotással
- e. Vita és kérdezés
- f. Iskolai, kisebb közösségi hagyományok ápolása
- g. Példák gyűjtése társadalmi jelenségekről, folyamatokról, megfigyelés-elemzés filmrészletek segítségével
- h. Egyszerű szituációs gyakorlatok, páros és csoportos játékok
- i. Rövid, irányított kiselőadás

Témakörök	Tartalmak	10 óra
<p>Ki vagyok én, és mi vezérli a tetteimet?</p>	<p><u>Nyelv és gondolkodás</u> Vajon hogyan születik a gondolat? Mi minden befolyásolja, hogy mit gondolok? Mindig van-e célja a gondolkodásnak? Milyen kapcsolat van a gondolkodás és a nyelv, a fogalmak és a szavak között? Milyen kapcsolat van a szavak és a tettek között? Hogyan befolyásolhatja a nyelvhasználat a társas kapcsolataimat? Vajon aki más nyelvet beszél, az másképp is gondolkodik?</p> <p><u>Tudás és értelem</u> Mi az, ami igazán érdekel? Hogyan és mit tanulok könnyen? Miben vagyok sikeres? Mi az, amiben kevésbé vagyok sikeres, és vajon miért? Akarok valamin változtatni ezen a téren? Ha igen, miért és hogyan? Miben vagyok tehetséges? Hogyan használom és hogyan fejlesztem a tehetségemet? Vajon már a születéskor eldől, hogy milyen teljesítményt érhet el valaki, vagy a tanulás szerepe a meghatározó?</p> <p><u>Ösztönzők és mozgatóerők</u> Mi minden befolyásolja a tetteimet és a döntéseimet? Mik az ösztönök, és hogyan hatnak a viselkedésünkre? Mikor jó, hogy hatnak ránk, és mikor nem? Tudjuk-e befolyásolni az ösztönös késztetéseinket? Hogyan hatnak a testi és lelki állapotunkra, tetteinkre a pozitív és a negatív érzések és érzelmek? Lehet-e befolyásolni az érzelmeket? Milyen igények, vágyak és célok alakítják a döntéseinket? Mi az, ami akarattal elérhető, és mi az, ami nem? Hogyan hat ránk a siker, a kudarc és a válság?</p> <p><u>Érték és mérték</u> Mi igazán fontos az életemben? Vannak-e olyan értékek, amelyek mindenkinek egyformán fontosak? Mik az én értékeim? Előfordult-e már olyan döntési helyzet, amikor ütköztek ezek az értékek egymással, és választanom kellett közöttük? Mit tettem akkor, és mit tennék hasonló helyzetben most? Tudok-e valamilyen sorrendet felállítani az értékeim között?</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Nyelv, gondolkodás, szó, fogalom, tett, nyelvhasználat, tudás, értelem, tehetség, siker, kudarc, felelősség, ösztön, érzés, érzelem, igény, vágy, cél, döntés, válság, akarat, érték, értékrend, értékütközés.</p>	

Témakörök	Tartalmak	13 óra
Párkapcsolat és szerelem	<p><u>Vonzódás</u> Milyen testi változásokkal jár a serdülőkor, és ezeknek milyen lelki hatásai vannak? Milyen okai lehetnek annak, hogy egyesekhez vonzódunk, míg mások inkább taszítanak bennünket? Honnan tudhatja egy lány és egy fiú, hogy egymás iránti vonzódásuk kölcsönös? Ki tegye meg az első lépést és hogyan? Mi minden lehet félreértések forrása? Mit szabad és mit nem szabad tenni abban az esetben, ha a vonzódás nem kölcsönös?</p> <p><u>Együttjárás</u> Milyen forrásai és formái lehetnek a szerelemben az örömnak és a boldogságnak? Mit jelent a másik tisztelete és az egymás iránti felelősség a párkapcsolatban? Hogyan tudják segíteni egymást a szerelmesek? Mikor elég érett egy fiatal a szexuális kapcsolatra? Hogyan kerülhető el a nem kívánt terhesség? Mit jelent és hogyan teremthető meg az intimitás a szexuális kapcsolatban? Milyen forrásai és formái lehetnek a problémáknak és a konfliktusoknak egy párkapcsolatban? Hogyan lehet és meddig érdemes feloldani ezeket? Honnan lehet észrevenni, hogy a vonzódás már nem kölcsönös? El lehet-e kerülni a lelki sérüléseket egy szakítás során?</p> <p><u>Házasság, család és otthonteremtés</u> Milyennek képzelem azt az embert, aki majd felnőttként a társam lesz az életben? Milyen családot és milyen otthont szeretnék? Fontos-e a házasságkötés ahhoz, hogy két egymást szerető ember együtt éljen? Milyen a jó házasság? Mit lehet tenni a fenntartása érdekében? Mivel és hogyan lehet elrontani? Le lehet-e élni egy életet egyetlen ember mellett? Lehet-e, érdemes-e erre törekedni? Miért dönt úgy két ember, hogy családot alapít? Fontos-e, hogy amikor egy gyerek világra jön, a szülei házastársak legyenek?</p> <p><u>Visszaélés a nemiséggel</u> Mit jelent a prostitúció, a pedofília, a pornográfia és a szexuális bántalmazás kifejezés? Hogyan lehet elkerülni, hogy ilyesminek az áldozataivá váljunk? Hol lehet segítséget kérni ilyen jellegű fenyegetettség esetén? Mi a teendő, ha egy társunkat ilyen veszély fenyegeti?</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nemi érés, vonzás, taszítás, szerelem, nemi vágy, szexuális kapcsolat, házasság, család, gyerekvállalás, terhesség, prostitúció, pornográfia, szexuális bántalmazás, áldozat.	

Témakörök	Tartalmak	14 óra
Egyén és közösség	<p><u>Közösségeim</u> Milyen csoportokhoz tartozom és miért? Mi változott ezen a téren az utóbbi időben? Milyen okai vannak a változásnak? Melyik csoporthoz mennyire kötődöm? Melyikben mennyire érzem szabadnak magam?</p> <p><u>Erőt adó közösség</u> Miért van szükségünk arra, hogy együtt legyünk másokkal? Miben különbözik a közösséghez tartozás a páros kapcsolattól, és miben hasonlít rá? Milyen szerepet töltök be a közösségeim életében? Mit kapok tőlük, és mit adok nekik? Mitől érzem magam jól vagy rosszul egy csoportban? Mit tehetek azért, hogy a csoportban, amelyhez tartozom, mindenki jól érezze magát?</p> <p><u>Korlátozó közösség</u> Milyen érzés, ha valamilyen kérdésben mást gondolok, mint a csoport többi tagja? Lehet-e egy csoporton belül másképp viselkedni, mint ahogy a többség teszi? Milyen következményekkel járhat ez? Meg tudja-e változtatni egy ember egy csoport nézeteit vagy viselkedését?</p> <p><u>Szabadság és korlátozottság</u> Mennyire vagyok szabad és önálló a tetteimben és választásaimban? Mi az, amihez alkalmazkodnom kell egy közösségben, és mi az, amiről valóban szabadon dönthetek? Kitől kaphatok segítséget, ha döntenem kell? Kiknek és milyen szabályoknak kell mindenképp engedelmeskednem? Milyen előnyei és milyen veszélyei lehetnek az engedelmességnek? Van-e olyan helyzet, amikor nem szabad engedelmeskednem? Hogyan segíthet a lelkiismeret a jó és a rossz, a bűn és az erény közötti választásban? Milyen helyzetekben mondhat mást a lelkiismeretem, mint a szabályok vagy a közösségem tagjai? Figyelmeztet-e a lelkiismeretem saját tévhiteimre és előítéleteimre?</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<p>Csoport, közösség, önállóság, korlátozás, alkalmazkodás, engedelmesség, szabály, lelkiismeret, választás, bűn, erény, előítélet, tévhit.</p>	

A továbbhaladás feltételei:

- A tanuló értse, hogy emberként biológiai és tudatos lény, aki képes tanulni, másokat is megérteni, önmagát kontrollálni.
- A tanuló életkorának megfelelő mértékben ismerje önmagát, hosszabb távú elképzeléseinek kialakításakor képes legyen reálisan felmérni lehetőségeit.
- Becsülje meg baráti- és párkapcsolatait.
- Ismerje a másokért való felelősség szerepét kapcsolataiban.
- Legyen tisztában azzal, hogy szabályok közt éli mindennapjait, melyekhez belátása alapján alkalmazkodik.
- A tanuló legyen képes megfogalmazni, mi okoz neki örömet, illetve rossz érzést.
- Tudja, hogy minden döntés szabadsága egyúttal felelősséggel is jár.
- Legyen nyitott mások értékeinek megismerésére és befogadására.

8. évfolyam

Évi óraszám: 37 óra

Fejlesztési követelmények 8. évfolyamon:

- El kell érni, hogy a tanuló kezdeményezőkézsége fejlődjön, hogy önálló igényeinek önálló képviselője legyen.
- Valósuljon meg a kritikai gondolkodás fejlesztése.
- Fejleszteni, erősíteni kell a diák reális, önismereten alapuló pályaorientációjának alakulását.
- Meg kell erősíteni a tanulóban meglévő társadalmi igazságosság-érzést különböző példák bemutatásán keresztül (kirekesztettség, előítélet).
- Meg kell valósítani a családi életre való nevelés általános céljait.
- Alakuljon ki a tanulóban a médiatudatosság és az esztétikai-művészeti tudatosság képessége.
- Segíteni kell a diák saját személyes jövőképeinek, identitásának stabilizálódását.
- Meg kell láttatni, hogy az önálló vélemény, döntés – morális dilemmákat vethet fel, és hogy másnak is joga van saját identitáshoz, döntéshez, amit tiszteletben kell tartani.

Belépő tevékenységformák

- a. Önálló információgyűjtés digitális adathordozókból, az információk értékelése
- b. Egyéni személyes (de nem személyeskedő) élménybeszámolók
- c. Szerepjáték – és a tapasztalatok páros és csoportos kiértékelése
- d. Szabad beszélgetés, páros és csoportos témafeldolgozás
- e. Vita és kérdezés
- f. Iskolai, kisebb közösségi hagyományok ápolása
- g. Médiaelemzés filmrészletek és különböző hanganyagok segítségével
- h. Egyszerű szituációs gyakorlatok, páros és csoportos játékok

Témakörök	Tartalmak	11 óra
Helyem a világban	<p><u>Tágabb otthonunk: Európa</u> Melyek az Európai Unió jelképei, és mit jelentenek ezek számomra? Európa mely térségeiben élnek olyan emberek, akiket közelebbről vagy távolabbról ismerek? Mi kapcsol össze velük? Miben hasonlítanak egymásra Európa különböző országainak lakói, és mi mindenben különböznek egymástól?</p> <p><u>Színesedő társadalmak</u> Miért akarnak egyes emberek máshol tanulni vagy dolgozni, mint ahol megszülettek? Milyen pozitív és negatív hatásai lehetnek e jelenségnek az egyének és a közösségek életére? Mi az oka annak, hogy sokan elmenekülnek saját hazájukból, és más országban akarnak letelepedni? Be kell-e engedni egy gazdagabb országnak a saját területére a világ szegényebb térségeiből menekülőket? Milyen előnyei származhatnak a külföldiek befogadásából egy országnak, és milyen problémák forrása lehet ez? Vajon ugyanolyan jogok illetik-e meg a külföldről érkezőket, mint a befogadó ország polgárait? Melyek a más néphez vagy más kultúrához tartozó emberekkel szembeni sztereotípiák és előítéletek forrásai? Miért fordulnak elő Magyarországon és Európa más részein is etnikai háttérű konfliktusok? Mire van szükség ahhoz, hogy létrejöjjön a bizalom és az együttérzés a különböző kultúrákhoz tartozó emberek között?</p> <p><u>A társadalmi együttélés közös normái</u> Milyen jellegű szabályok vonatkoznak a társadalom minden tagjára? Milyen esetekben fogadható el a kivételezés? Hogyan alakulnak ki ezek a közös szabályok? Miért baj, ha egyesek nem tartják be ezeket a szabályokat? Jogos-e, ha ezért megbüntetik őket? A büntetés milyen formái fogadhatók el? Milyen módon lehet jóvátenni, ha valaki vétett a társadalom közös normái ellen? Hogyan lehet a vesztegetést, a korrupciót megszüntetni? Lehet-e a hála jele a hálapénz? Hibázik-e az, aki adja vagy az, aki kapja? Melyik hatékonyabb, a büntetés vagy a megelőzés? Mit tehet az egyén és a közösség a megelőzés érdekében?</p> <p><u>Új technikák, új szabályok</u> Vajon az, ami fenn van a világhálón, a világ közös tulajdonának tekinthető-e? Mi az, amit szabadon használhatunk fel az interneten elérhető tartalmak közül, és mi az, amit nem? Mi az, amit szabadon letölthetünk és mi az, amit nem? Honnan lehet tudni, hogy mit véd a szerzői jog és mit nem? Vannak-e a mobil telefon használatának közösségi szabályai?</p>	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Európai Unió, menekült, befogadó ország, sztereotípiák, előítéletek, etnikai konfliktus, társadalmi norma, szabályszegés, korrupció, büntetés, megelőzés, szerzői jog.
----------------------------	---

Témakörök	Tartalmak	14 óra
Mi dolgunk a világban?	<p><u>Jóllét és jólét</u> Mivel lehet a legnagyobb örömet, illetve bánatot okozni nekem? Mitől érzem jól magam a bőrömben, és mitől érzem rosszul? Miről tudnék könnyen lemondani a jelenlegi életem javai és lehetőségei közül? Mi az, amihez mindenképp ragaszkodnék? Mit szeretnék elérni az életemben? Mit lehet pénzért megkapni és mit nem? Mit kell tennem azért, hogy egészséges maradjak?</p> <p><u>Boldogulás, boldogság</u> Hogyan képzelem el a jövőmet? Mikor érezném sikeresnek, értelmesnek az életem alakulását? Milyen szerepe lehet ebben a tanulásnak, a pénznek, a munkának, az alkotásnak és az emberi kapcsolatoknak? Milyen foglalkozást tudok elképzelni magamnak? Mit tartok még fontosnak a boldoguláshoz? Mivel tudom enyhíteni a rosszkedvemet vagy a bennem lévő feszültséget, ha valami nem úgy sikerül, ahogy elképzeltem? Mit gondolok ezzel kapcsolatban a drogról és az alkohorról? Vajon mindent érdemes kipróbálni az életben, vagy van olyasmi, amit egyszer sem? Amit sokan tesznek, azt helyes is tenni? Mit tehetek és mit nem szabad tennem a boldogulásomért?</p> <p><u>A média és a valóság</u> Mit tudhatunk meg a világról a tévéből, az újságokból és az internetről? Honnan tudjuk, hogy a valóságot mutatja-e be az, amit az újságban olvasunk, a tévében látunk, az interneten találunk? Mitől függ, hogy egy információt hitelesnek érzünk-e vagy sem? Hogyan kell tájékozódni ahhoz, hogy valós információhoz jussunk? Tudjuk-e mi magunk is alakítani a világot a médián keresztül?</p>	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jóllét, öröm, bánat, elégedettség, boldogság, boldogulás, vágy, remény, hiányérzet, elégedetlenség, boldogtalanság, drog, alkohol, függőség, értelmes élet, média, befolyásolás, korrupció, hitelesség.
----------------------------	---

Témakörök	Tartalmak	12 óra
Hit, világkép, világnézet	<p><i>Az ember, mint értékelő és erkölcsi lény</i> Hogyan tudunk különbséget tenni a tények és a vélekedések között? Miért fontos ezek megkülönböztetése? Hogyan tudjuk eldönteni, hogy egy állítás igaz vagy nem? Miért fontos ezt tudni? Hogyan alakulnak ki a tévhitek, a sztereotípiák és az előítéletek? Mi járul hozzá ezek fenntartásához, és mi segíti elő a lebomlásukat? Mi a különbség a meggyőződés, a hit, a világkép és a világnézet között?</p> <p><i>A nagy világvallások világképe</i> Milyenek mutatja be a világ kezdetét, működését és végét a judaizmus, a kereszténység, az iszlám, a hinduizmus és a buddhizmus? Milyen egyéb világképek élnek más vallásokban? Miben hasonlítanak ezek egymáshoz, és miben különböznek?</p> <p><i>A nagy világvallások erkölcsi tanításai</i> Mit mond a kereszténység a jóról és a rosszról, a helyesről és a helytelenről? Mit mondanak ugyanerről a judaizmus, az iszlám, a hinduizmus és a buddhizmus tanításai? Melyek a világvallások közös értékei?</p> <p><i>Párbeszéd és együttműködés</i> Miről érdemes együtt gondolkodniuk a mai világban a különböző keresztény felekezetek képviselőinek, a keresztény és zsidó vallású embereknek, a keresztényeknek és más vallások követőinek, a hívőknek és a nem hívőknek? Milyen új vallási mozgalmak kialakulásának lehetünk tanúi napjainkban? Vajon miért nem a régi vallások közül választanak maguknak ezek követői?</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tény, vélemény, állítás, értékelés, tévhit, sztereotípiá, előítélet, Tízparancsolat, meggyőződés, világkép, világnézet, hit, vallás, világvallás, erkölcsi tanítás.	

A továbbhaladás feltételei:

- A tanuló értse, hogy az emberek viselkedését, döntéseit tudásuk, gondolataik, érzelmeik, vágyaik, nézeteik és értékrendjük egyaránt befolyásolják.
- Legyen képes kulturáltan reagálni mások gondolataira és tetteire.
- Tudjon erkölcsi szempontok szerint mérlegelni különféle cselekedeteket, és legyen képes elviselni az értékek közötti választással együtt járó belső feszültséget.
- Próbáljon ellenállni a csoportnyomásnak, és saját értékrendje szerinti autonóm döntéseket hozni.
- A tanuló legyen tisztában azzal, hogy felelősséggel tartozik a társaiért.
- Alakuljanak ki benne az európai identitás csirái.
- Értse a szabályok szerepét az emberi együttélésben, s e belátás alapján igyekezzen alkalmazkodni hozzájuk; azonban csak úgy, hogy maga is alakítója lehessen a közösségi szabályoknak.
- A tanulónak legyen elképzelése jövőjéről, és tudja, hogy céljai eléréséért erőfeszítéseket kell tennie.
- Legyen ismerete a függőséget okozó szokások súlyos következményeiről.
- Tudja, hogy ugyanazt a dolgot különböző emberek eltérő módon ítélik meg, ami konfliktusok forrása lehet.